

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 327.39:502.175

«ЗЕЛЕНИЙ» АНАРХІЗМ ЯК СИНТЕЗ ПРИНЦИПІВ АНАРХІЗМУ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Васильєва І.А.

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського

У статті розглядається такий напрямок анархізму, як «зелений» анархізм або еко-анархізм. Визначено, що багато питань екології підіймалися в класичному анархізмі, але зв'язок між цими двома явищами був виявлений та сформульований нещодавно. Існує декілька типів «зеленого» анархізму, основні з них було проаналізовано та порівняно.

Ключові слова: «зелений» анархізм, екологія, цивілізація, примітивізм, ієрархія, технологія, капіталізм, ринкове суспільство.

Ринкові відносини завдають великої шкоди навколишньому середовищу, як показує екологічна політекономія. Для того, щоб змінити ситуацію, суспільству потрібно відмовитися від панування над природою і собі подібними.

Анархістське вчення про вільний розвиток, децентралізацію, різноманітність та спонтанність відображено в багаточисленних екологічних ідеях та проєктах.

Зосередження на вирішенні екологічних проблем – загальна тенденція у більшості форм сучасного анархізму. Першим звернув увагу на екологічні проблеми П. О. Кропоткін [7], котрий стверджував, що анархістське суспільство повинно базуватися на конфедерації громад, котрі будуть об'єднувати фізичну та розумову працю, децентралізовану промисловість та сільське господарство. Крім того, Кропоткін констатував факт, що співробітництво всередині видів, між видами та навколишнім середовищем зазвичай вигідніше, ніж суперництво. Праці П. А. Кропоткіна [7] та багатьох інших заклали основи еко-анархізму.

Не дивлячись на те, що багато питань екології підіймалися в класичному анархізмі, тільки відносно нещодавно зв'язок між екологічною думкою та анархізмом був виявлений та сформульований. М. Букчин [3; 4; 5] помістив екологію та екологічні проблеми в основу анархізму та його ідеалів, дав аналіз різних аспектів зеленого руху.

Відтак, метою статті є визначення взаємозв'язку «зеленого» анархізму як синтезу його основних принципів з екологічною спрямованістю розвитку суспільства.

Анархісти – категоричні противники масового виробництва, а ідеалом суспільного устрою для них є децентралізоване суспільство, яке базується на дрібному виробництві та сукупність незалежних мілких територіально-виробничих об'єднань, тобто деякий конгломерат селянських громад і кустарного виробництва. Міста як структурна одиниця, зосередження влади та управління, з часом повинні себе віджити, масштабне виробництво буде ліквідовано. Чітко прослідковується певний консенсус з теорією «назад до природи», який пропагується окремими

об'єднаннями «зелених». При відсутності масового споживача (в основному городянина) відпадає необхідність виробляти непотрібний товар [6].

Ієрархія, централізація, держава та концентрація багатств зменшують різноманіття та вільний розвиток індивідуумів, суспільства, звідси – послаблюють екосистему, так як людство – її частина. М. Букчин доводить, що «...для того, щоб відновити рівновагу в екосистемі, ми повинні зберегти та розвинути різноманітність» [3].

Як відмічав Мюррей Букчин: «...і еколог, і анархіст роблять сильний акцент на спонтанність дій. І для еколога, і для анархіста розвиток досягається зростанням диференціації. Розвиток цілого зумовлено різноманітністю та розвитком його частин...Екологія прагне розширити діапазон екосистеми та розвинути вільну взаємодію між видами, в свою чергу анархізм також прагне розширити діапазон соціальних експериментів та усувати всі перешкоди на його шляху» [1].

Критичний аналіз зелених анархістів зосереджує свою увагу на інститутах домінування, які створюють суспільство, і всі разом поєднуються одним терміном «цивілізація». До таких інститутів відносять державу, капіталізм, індустріалізм, глобалізацію, одомашнення, патріархат, науку, технологію. На думку зелених анархістів, ці інститути деструктивні та є невід'ємною частиною системи експлуатації (у відношенні до людей та навколишнього середовища), тому вони не можуть бути реформовані [6].

Між певними анархістськими концепціями та екологією як наукою, що вивчає вплив людини на екосистему, можна провести деякі паралелі.

Еко-анархістські погляди мають два основних напрямлення – соціальну екологію та «примітивізм». Крім того, досить рідко анархісти притримуються поглядів глибинної екології. Без сумніву, соціальна екологія – найбільш впливовий напрямок. Соціальна екологія пов'язана з ідеями та роботами Мюррея Букчина, котрий писав на екологічні теми в ХХ ст. та поєднав це з революційним соціальним анархізмом. Найбільш відомі його роботи: «Анархія і організація» [1], «Ми – зелені, ми – анархісти» [3], «Екотопія» [5] та ін.

Перш ніж розглядати типи зеленого анархізму (еко-анархізму), потрібно пояснити, чому саме анархізм та екологія взаємопов'язані. В сучасному капіталістичному суспільстві творчість та індивідуальна ініціатива людини обмежена стандартизованими, регулюючими владою масовими стереотипами. Анархістів можна вважати пропагандистами екологічних ідей, оскільки анархізм прагне децентралізувати політичну, соціально-економічну владу для вільного розвитку індивідів та соціуму, таким чином підвищуючи рівень різноманіття в природі.

Зелений анархізм (або еко-анархізм) – одне з напрямлень в анархізмі, яке акцентується на екологічних проблемах. На ранньому етапі мали значний вплив ідеї американського анархо-індивідуаліста Генрі Девіда Торо та його книга «Уолден, або Життя в лісі» [9] (в ній автор захищає ідеї «справжнього життя» та самодостатності серед природи на протязі розвитку індустріальної цивілізації). Деякі зелені анархісти називають себе анархо-примітивістами (або антицивілізаційними анархістами), хоча не всі зелені анархісти – примітивісти. Багато хто з анархо-комуністів розділяє ідеї еко-анархізму. Серед теперішніх зелених анархістів потужні критичні настрії відносно сучасних технологій.

Більшість зелених анархістів зосереджує увагу не на філософських проблемах майбутнього суспільства, а на захисті землі та соціальної революції. Сучасні системи супротиву, створення альтернативних, стійких способів життя вважають більш значимими, ніж фривольні протести.

Частина зелених анархістів розглядає веганізм у якості складової частини боротьби за свободу, здоровий спосіб життя. Веганархізм – це політична філософія веганізму (точніше – звільнення тварин) та зеленого анархізму, яка поєднує ці напрямлення в інтересах соціальної революції. При такому підході держава розглядається як непотрібний та шкідливий інститут для людей, зокрема для тварин. Веганархісти розглядають ідеологію у якості комбінованої теорії, або обидві філософії сприймаються одним цілим. Цей підхід описується як гуманізм у відношенні до тварин в рамках зеленого анархізму, чи анархістський суспільний рух по звільненню тварин [6].

Більшість зелених анархістів активно розвиває та пропагує свої ідеали, деякі з учасників приймають участь в акціях прямої дії. Певна частина працює в таких організаціях: Earth First!, Сила Коріння (Root Force), чи в більш радикальних – Фронт звільнення Землі, Армія звільнення Землі, Фронт звільнення тварин. Учасники беруть участь в акціях протесту проти лісозаготівлі, галузі м'ясо-молочної індустрії, лабораторій, в яких проводяться експерименти над тваринами та проти структури генної інженерії. Їх дії, зазвичай, носять ненасильницький характер. У тих випадках, коли насилля має місце, використовуються такі назви, як Міліція за права тварин (Animal Rights Militia), Управління юстиції (Justice Department) або Революційні осередки (Revolutionary Cells) [8].

Соціальні екологи, які представляють собою соціальних анархістів, часто критикують основні (традиційні) напрямлення в анархізмі за їх зосередження на політиці та економіці, замість того,

щоб зосередити свою увагу на екосистемі (людській та екологічній), як це роблять послідовники зеленого анархізму.

Зелений анархізм містить в собі елементи різних взаємопов'язаних політико-філософських теорій та соціальних рухів, таких як анархо-примітивізм, глибинна екологія, соціальна екологія, фемінізм, егоїзм, пост- і антилефтизм, ситуаціонізм, ідеали мисливців-збирачів та ін.

Даний рух рішуче відштовхує можливість відстоювання своїх інтересів шляхом політики, вважаючи за краще автономну та пряму дію, саботаж, повстання, біорегіоналізм та повернення до дикої природи заради конструктивних змін [8].

Деякі зелені анархісти, які ідентифікують себе як примітивісти, є прихильниками «повернення до дикості» та до кочового способу життя, в той час як інша частина анархістів виступає проти сучасної індустріальної цивілізації, але не обов'язково виступає проти одомашнення або сільського господарства. До предшественників першого напрямку можна віднести Дерика Дженсена та Джона Зерзана, до другого – Теодора Качинського. Інші зелені анархісти, головним чином технопозитивісти, пропонують інші форми організації, як аркологія або технатес.

Фізична цивілізація відмежована одомашненням рослин, тварин та людей (відносно останніх початок простежується у часі, мові, мистецтві та символічній культурі). Сільське господарство, до виникнення якого люди часто жили автономними групами мисливців-збирачів, ввело поняття надлишків разом з умовами для виникнення цих інститутів. Цивілізація розглядається більше як парадигма систем, ніж реальних речей, і людей, які знаходяться поза природнім середовищем. Це розглядається як перший крок руйнування природи (і людства).

Зелені анархісти, як М. Букчин, стверджують, що вони зовсім не виступають за повернення в кам'яний вік, вирішуючи питання про людську дійсність, а бажали б бачити ці питання реалізованими на практиці по створенню нових суспільств, які можуть існувати без інститутів домінування. Невеликі екопоселення (не більше ста чоловік), на думку «зелених», найбільш прийнятні по розмірам і в рамках існуючої цивілізації. Для цього повинні бути реорганізовані інфраструктура та політичні системи, щоб надати гарантію їх функціонування [3].

Деякі зелені анархісти вважають, що традиційні форми суспільної організації, на прикладі села, невеликі групові поселення є переважними для людського життя не лише через деяку «духовну перевагу», але й тому, що подібні суспільну організації, за переконанням представників руху, працюють краще. Сім'я важливіший фактор, ніж ролі, які створює людині його трудова належність. Філософія зеленого анархізму може бути пояснена як інтерпретація антропологічних та біологічних істин, або природне право.

Соціальна екологія чітко визначає причину екологічної кризи у відношеннях домінування між людьми. Експлуатація природи – це продукт домінування у рамках суспільства, але це явище досягає кризових розмірів лише при капіталізмі. За словами М. Букчина: «Поняття, що людина – господар природи починається від експлуатації

людини людиною. Значення самої планети Земля було зведено до рівня ресурсу, об'єкту для експлуатації. Так само, як люди перетворені в предмети споживання, кожна частина природи перетворена в товар, ресурс, котрий повинен бути проданий в гарній упаковці. Розграбування людського духу ринком порівняно з розграбуванням землі капіталом» [2].

«Примітивний» анархізм представлений рядом журналів, які виходять головним чином в США (журнал «П'ятий стан» та британський «Зелений анархістський журнал»).

«Примітивісти», подібно більшості інших анархістів, критично відносяться до підтримки соціальними екологами участі в муніципальних виборах. Соціальні екологи бачать в створенні самостійних суспільних організацій альтернативний засіб, протизвагу державній владі. Інші ж екоанархісти пропонують пряму дію як більш ефективний варіант для прискорення анархістських та екологічних перетворень, відхиляючи участь у виборах [8].

Також існує «глибинна екологія», котру через її біоцентричний характер більшість анархістів відхиляє як антилюдську. Саме представники цього напрямку думають, що саме існування людей – причина екологічної кризи. Критиками «глибинної екології» виступав М. Букчин та ін. Анархісти вважають, що зводити критичний аналіз екологічних проблем до спрощеного протесту проти людської раси – значить ігнорувати справжні причини та динаміку екологічної кризи.

Зараз багато «глибинних екологів» відмовляються від антилюдських ідей їх руху, особливо організації «Спочатку Земля!» (Earth First!) значно змінила свої погляди і тісно співпрацює з Промисловими Робітниками Світу (IWW), союзом анархо-синдикалістів [6].

Щодо питання про технології, еко-анархісти стверджують, що «ринковий капіталізм – це іскра, з якої постійно розпочинається пожежа: примусова адаптація природного стану людського суспільства до економічно-індустріальної цивілізації та технократії не є тільки ієрархічною та зовнішньою, вона проникає всередину людської свідомості». Таким чином, не лише використання технології визначає її вплив на суспільство, а скоріше вплив технології визначено в значній мірі суспільством, котре її створює.

Технологія розглядається зеленими анархістами у якості комплексної системи, а не конкретних фізичних інструментів. Технологія потребує експлуатації навколишнього середовища шляхом розробки та добування ресурсів, а також людей – через роботу, індустріалізм, спеціалізацію та розділення праці. Анархо-примітивісти виступають і проти зелених технологій, вважаючи їх лише спробою реформування існуючої системи суспільного устрою. Зелені технології – це інновації, в основі яких лежать принципи стійкого розвитку та повторне використання, за рахунок чого знижується негативний вплив на навколишнє середовище, кількість відходів.

Інша частина зелених анархістів пропонує замість сучасних технологій використовувати більш «компактні», які використовують максимально нешкідливі ресурси [2; 8].

Таким чином, діяльність людини в світі природи має свої природні рамки, порушення яких викликає відповідну реакцію, наслідком останньої може стати вимирання людини як виду або його деградація. Екологізм неминуче стикається з необхідністю прийняття тієї чи іншої моделі вирішення не лише суто природоохоронних, а й загальносоціальних проблем. Однією з таких моделей є «зелений» анархізм.

Список літератури:

1. Букчин М. Анархия и организация [Электронный ресурс] / М. Букчин. – Режим доступа: <http://aitrus.info/node/620>
2. Букчин М. К освободительным технологиям [Электронный ресурс] / М. Букчин. – Режим доступа: <http://aitrus.info/node/2390>
3. Букчин М. Мы – зеленые, мы – анархисты [Электронный ресурс] / М. Букчин. – Режим доступа: <http://www.aitrus.info/node/724>
4. Букчин М. Экология и революционная мысль [Электронный ресурс] / М. Букчин. – Режим доступа: <http://www.aitrus.info/node/384>
5. Букчин М. Экотопия [Электронный ресурс] / М. Букчин. – Режим доступа: <https://avtonom.org/news/myurrei-bukchin-ekotopiya>
6. Каздым А. А. «Зеленый» анархизм [Электронный ресурс] / А. А. Каздым. – Режим доступа: <http://kontinentusa.com/zelenyj-anarxizm/>
7. Кропоткин П. А. Взаимопомощь как фактор эволюции [Электронный ресурс] / П. А. Кропоткин. – Режим доступа: <http://www.litmir.me/br/?b=133320>
8. Сравнительная классификация анархистских течений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://revbel.org/2015/02/sravnitelnaya-klassifikatsiya-anarhistских-techenij/>
9. Торо Г. Д. Уолден, или Жизнь в лесу [Электронный ресурс] / Г. Д. Торо. – Режим доступа: <http://lib.ru/INPROZ/TORO/walden.txt>

Васильева И.А.

Южно-Украинский национальный педагогический университет
имени К.Д. Ушинского

«ЗЕЛЕНЫЙ» АНАРХИЗМ КАК СИНТЕЗ ПРИНЦИПОВ АНАРХИЗМА И ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Аннотация

В статье рассматривается такое направление анархизма, как «зеленый» анархизм или эко-анархизм. Определено, что много вопросов экологии поднимались в классическом анархизме, но связь между этими двумя явлениями была определена и сформулирована недавно. Существует несколько типов «зеленого» анархизма, основные из которых были проанализированы и сравнены.

Ключевые слова: «зеленый» анархизм, экология, цивилизация, примитивизм, иерархия, технология, капитализм, рыночное общество.

Vasil'eva I.A.

South-Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushinskiy

«GREEN» ANARCHISM AS SYNTHESIS OF PRINCIPLES OF ANARCHISM AND ECOLOGICAL DIRECTION OF SOCIETY'S DEVELOPMENT

Summary

The article considers such direction of anarchism as «green» anarchism or eco-anarchism. Defined that many issues of ecology were raised in classical anarchism, but the connection between these two phenomena was defined and formulated recently. There are a few types of «green» anarchism, the main of which were analyzed and compared.

Keywords: «green» anarchism, ecology, civilization, primitivism, hierarchy, technology, capitalism, market society.